

hanc loquendi formam, apparet ex epistola Gaufredi discipuli s. Bernardi ad Cardinalem Albanensem apud Baronium ibid. ann. 1188. n. 28.

THESIS XIII.

De propria notione transubstantiationis.

« Ad conceptum *conversionis* generatim requiri videtur et sufficere, »
» ut 1°. duplex sit terminus, unus *a quo* alter *ad quem*, ille desinens
» hic succedens secundum aliquam rationem entis pro diversitate conver-
» sionis diversam; ut 2°. inter desitionem unius et successionem alterius
» mutuus sit nexus et ordo, quo successio exigat prioris desitionem, et
» desitio ordinetur ad successionem alterius; praeterea 3°. *conversio*,
» transubstantiatione quoque non excepta, saltem *magis proprie dicitur*,
» si in utroque termino maneat reale aliquod *tertium commune*, quod cum
» termino *formali* constituat terminum *totalem*; 4°. denique licet *productio*
» simpliciter dicta termini *formalis ad quem* non aequè postuletur sicut
» desitio termini *a quo*, videtur tamen ad *conversionem maxime propriam*,
» respectu etiam habito ad *conversionem eucharisticam* secundum Patrum
» explicationem, postulari, ut positio termini *ad quem* actione fiat pro-
» ductioni magis quam additioni analoga, quam *replicationem* dicere
» possumus (Lessius l. XII. c. 16.). »

Haec thesis, ut patet, tota est in notionum declaratione, adeoque non tam argumentis demonstrantibus opus habet, quam potius (fide tamen prae lucente) analysin requirit conceptus communis, quo omnes qui aliquid cogitant, saltem in confuso intelligunt *conversionem*. Nomine *conversionis* (obiectivae) generatim spectatae (1) omnes intelligunt *transitum unius rei in aliam secundum aliquam rationem entis*, vel accidentalem vel substantialem. Sic quando stipes convertitur in statuam, non transit in aliud secundum substantiam seu secundum quod lignum est, sed solum secundum figuram externam et accidentalem, a cuius diversitate habet lignum, ut sit stipes vel statua. Manet in hac et in omnibus aliis *conversionibus* accidentalibus substantia eadem seu *idem subiectum accidentium*, et solum desi-

(1) *Conversio active* sumpta est ipsa actio, qua fit *conversio obiectiva*.

nente figura vel generalius *accidente* quod erat prius, succedit figura vel *accidens* aliud diversum. Contra dum convertitur aqua in vinum, aqua secundum rationem aquae transit in aliud, quod est vinum. Manet ibi secundum quid vel saltem potest manere eadem materia, sed desinit perfectio illa specifica, qua est *aqua*, et succedit in connexionem cum desitione prioris alia perfectio specifica, qua est *vinum*. Non disputabo de diversis sententiis philosophiae naturae, ut eam nunc adpellant; illud saltem concedent omnes, secundum usum vitae communis aquam et vinum existimari et dici aliam et aliam substantiam, adeoque saltem secundum hunc usum talem *conversionem* esse *substantialem*. Quia *conversio* intelligitur transitus rei in rem aliam, et quia substantia magis res est quam accidens; patet, magis proprie nomen *conversionis* adhiberi de transitu substantiali quam de accidentali, id quod etiam in communi usu loquendi observatur. Ex eodem conceptu intelligitur, eo amplius esse ac dici *conversionem*, quo plenius substantia desinit in uno termino, et quo simul perfectior substantia succedit in altero termino, dummodo ceterae conditiones necessariae ad *conversionem* non desint. Iam si fiat analysis huius communis conceptus *conversionis*, facile reperientur in eo omnes et solae notae, quas in enuntiatione theseos indicavimus.

1°. Manifestum est, requiri *duos terminos* ex ipsa prima notione *conversionis*, cum converti dicatur *unum in aliud*. Terminus prior non dicitur converti, nisi quatenus saltem secundum aliquid sui desinat esse quod prius erat, et vice rei desinentis succedat aliqua alia ratio entis; hoc autem quod succedit priori, dicitur et est terminus, in quem fit *conversio*. Ille prior compendii gratia dicitur terminus *a quo*, hic posterior terminus *ad quem*. Si spectetur tota res illa concreta, quae dicitur converti, is est *terminus totalis a quo*; ratio autem entis quae desinit, est *terminus formalis a quo*. Eodem modo potest distingui terminus *totalis et formalis ad quem*. Sic e. g. in transubstantiatione eucharistica terminus *totalis a quo* est substantia panis cum suis accidentalibus, terminus *formalis* est sola substantia panis; terminus *totalis ad quem* est sacramen-

tum Eucharistiae, i. e. corpus Christi sub speciebus panis velut unum compositum (sacramentale) ex corpore Christi et speciebus, terminus *formalis* est corpus Christi.

2°. Porro ad conversionem requiritur, ut *successio* sit propria et realis, h. e. debet esse non solum externus ordo temporis, sed internus nexus inter desitionem unius et successionem alterius, ita ut *vi huius successionis exigatur desitio prioris, et unius desitio ordinetur ad hoc, ut eius vice alterum succedat*. Sine hoc nexu interno poterit quidem res una desinere et alia eodem tempore incipere, sed non ideo erit *transitus unius in alteram*. Hoc tamen non ita intelligendum est, ac si terminus *formalis ad quem* ex natura sua deberet excludere terminum *formalem a quo* eiusque desitionem efficere, sicut se mutuo excludunt e. g. actus contrarii amoris et odii; sed sufficit ut *propria ratio actionis*, quae efficit conversionem, per positionem unius termini exigat desitionem alterius; conversio enim non denominat naturam internam terminorum, sed actionem et effectum.

3°. Insuper in conversione terminus *formalis a quo* ex dictis desinit, proinde etiam desinit terminus *totalis* esse qualis fuerat, non tamen oportet eum desinere *secundum se totum*, ut statim dicemus. Terminus *totalis ad quem* spectatus in suo complexu per conversionem incipit esse, non tamen est necessarium, ut terminus *formalis ad quem* simpliciter novam existentiam acquirat, quod quidem ex conversione eucharistica evidens fit. Potest id etiam declarari ex generatione in hypothesi praeexistentiae animarum, quae licet ut thesis sit falsa et haeretica, non tamen absolute et per se esset impossibilis; ea autem supposita adhuc esset vera generatio hominis, licet anima, quae ut forma perfectionem et *esse humanum* tribuit, non tum primum inciperet, sed iam praeexistisset. Analogia sublimior et mysterio eucharistico propinquior potest considerari in generatione Filii Dei secundum naturam suam alteram assumptam ex Virgine matre. Quamvis enim Filius Dei praeexistiterit ab aeterno, est tamen vera eius secunda generatio, qua incepit non quidem esse simpliciter, sed esse homo (vide Tractatum de Incarnatione th. XXXIX.). Si autem vera generatio potest consistere, licet substantialis

forma generati, imo licet ipsa persona quae generatur, non tum simpliciter esse incipiat, sed iam praeexistiterit; haud difficulter intelligitur, posse esse veram conversionem, etiamsi terminus *formalis ad quem* non simpliciter esse incipiat, sed secundum aliam rationem iam praeexistiterit. Attamen non videtur intelligi posse vera conversio per meram *adductionem* termini iam praeexistentis, sed videtur requiri, ut terminus, licet iam in alio statu praeexistens, ponatur et praesens sistatur per actionem, quae sufficeret ad eius productionem « praeciso quolibet *esse*, quod iam habebat antea » (Pallavic. *Curs. theol.* l. VI. c. 19. n. 255.), et quae ideo solet dici *reproductio*, melius forte a Lessio (de *perfect. divin.* l. XII. c. 16. n. 119.) appellatur *replisatio*. Ita sentiendum videtur respectu etiam habito ad mirabilem et singularem conversionem eucharisticam, ut a Patribus et Doctoribus declaratur, qui corpus Christi in Eucharistia fieri, effici, confici, creari, recreari docent. Sed de his infra distinctius dicemus.

4°. Nolim equidem negare, quod Cardinalis Pallavicinus (l. c. n. 257.) adversus Cardinalem de Lugo (disp. 7.) et alios affirmat, posse esse veram conversionem, etiamsi terminus *a quo* secundum se totum desinat, nihilque reale ex componentibus terminum totalem *a quo* perseveret et maneat ad componendum terminum totalem *ad quem*. Etiamsi enim totum id, quod erat reale e. g. in virga Moysis, supponatur desiisse et nihil eius permansisse in serpente ut in termino *ad quem*, non tamen posset negari vera conversio virgae in serpentem. *Commune tertium*, quod scilicet maneat idem in utroque termino, ait Pallavicinus, in tali conversione esse, quod terminus *convertendus* sit « pars universi, » et *in eius vicem sub identicis adiunctis externis* itidem ut « pars universi » succedat terminus *conversus*; vel, ut alii dicunt, *commune tertium* esset « conceptus rei praesentis. » Quae quamvis concedamus, simul tamen negari nequit, conversionem fore sensu *magis proprio*, si *commune tertium* in utroque termino totali sit aliquid reale et intestinum. In omni enim conversione oportet vere dici posse: hoc quod erat A, nunc est B; seu, ut loquitur s. Ambrosius, in conversione « ea quae sunt, in id mutantur, quod

non erant » de Myster. c. 9. Id autem certe magis proprie dicitur, si maneat aliquod reale internum utrique termino totali. In conversione eucharistica hoc *commune tertium* reale (species panis et vini) reperiri, Pallavicinus utique fatetur et ipse (l. c. n. 259.). Realitas obiectiva huius *tertii communis* seu specierum tum ex hac ratione conversionis *magis propriae* suadetur, tum ex aliis argumentis suo loco demonstrabitur.

Sicut haec quatuor, quae enumeravimus, requiri ita eadem sufficere atque *sola* requiri ad veram conversionem, fere non aliter quam ex analysi communis notionis, qua omnes concipiunt conversionem, demonstrari et, si lubet, inductione confirmari potest.

Corollarium 1. Terminus totalis *a quo* in conversione non *annihilatur*. Imo neque terminus formalis *a quo* rite dici potest *annihilari*; non enim simpliciter desinit subtracta conservatione divina, sed desinit ad exigentiam actionis, qua ponitur terminus *ad quem*; nec desitio est in nihilum, sed ad hoc directa, ut sit aliquid aliud.

Corollarium 2. Ens simplex, in quo nec partes ullae sint, nec ulla accidentia separabilia, non potest esse terminus *a quo* huiusmodi conversionis *magis propriae dictae*, quia licet tale ens creatum possit desinere secundum se totum, non tamen potest desinere ita, ut aliquid eius sive accidentium remaneat tamquam *tertium commune* utrique termino.

THESIS XIV.

Demonstratio dogmatis de transubstantiatione ex traditione divino-apostolica, ut ea exhibetur in universitate et antiquitate consensus christiani.

« Supposita conversionis notione quam saltem in confuso omnes concipiunt, affirmandum est, in divina revelatione contineri modum ipsum, quo in Eucharistia praesens fit corpus et sanguis Domini per conversionem totius substantiae panis et vini in pretiosum corpus et sanguinem; tum enim 1°. universitas consensus, quando primum orta est innovatio; tum 2°. antiquitas consensus eiusdem ex Patrum scriptis et Liturgiis omnium Ecclesiarum manifesta hoc dogma una cum altero praesentiae realis ab Apostolis traditum esse demonstrat. Quae quidem utraque demonstratio contra fallacias Professoris Anglicani D. Pysey speciatim vindicatur. »

Duplex praemittenda est animadversio. Quamvis in primis absentia substantiae panis ac vini in ss. Eucharistia, et modus quo desinat panis ac vinum per transubstantiationem, per se dogmata sint distincta (th. XII.), cohaerent tamen inter se ita, ut cum haereticis de priori potissima sit controversia, et illo demonstrato etiam dogma alterum iisdem omnino testimoniis facillime persuadeatur. Unde non fas quidem est cum Pistoriensibus commendare silentium de transubstantiatione, proposito tantum duplici dogmate de praesentia reali corporis Christi et de absentia substantiae panis; attamen certum omnino est, veteres omnes Doctores ac theologos qui docebant desitionem substantiae panis ac vini, etiam docuisse transubstantiationem. Illa ergo panis ac vini desitio maxime nobis in hac thesi prae oculis habenda est. Alterum est quod animadverti debet, fidem universalem totius antiquitatis christianae in realem praesentiam corporis et sanguinis Domini in superioribus demonstratam hic a nobis praesupponi. Polemice ergo hic non disputamus cum Sacramentariis negantibus realem praesentiam, qui ad hanc suam negationem in omnibus testimoniis Scripturae ac Patrum praedicationem *corporis et sanguinis*